

آثار اجتماعی انتظار از منظر رهبری

فیروزه غلامی¹

چکیده

مسئله موعود و انتظار یکی از مهم ترین مباحث دین اسلام است و زندگی انسان را در ابعاد فردی و اجتماعی تحت تاثیر قرار میدهد و آثاری را در سطح اجتماع برجای میگذارد. در این مقاله، ویژگی فرد منتظر و آثار اجتماعی انتظار از منظر مقام معظم رهبری تبیین خواهد شد. ویژگی های فرد منتظر: خودسازی، امیدواری، آمادگی، داشتن روحیه تلاشگر، عامل به احکام اسلامی و حاکم ساختن قرآن، ظلم ستیزی و انسجام و همبستگی اجتماعی است. همچنین از جمله ی آثار اجتماعی انتظار، ایجاد تمدن اسلامی، حکومت متکی بر ایمان و اراده مردم، عدالت گستری، مبارزه با فساد، دفاع از مظلومان، معرفی موعود به جهانیان و اتحاد جهانی می باشد که به هریک از آنها به صورت جداگانه پرداخته خواهد شد.

کلید واژه: آثار اجتماعی انتظار، انتظار، منتظر

¹ سطح ۲، حوزه علمیه کوثریه، firoze.gholami5757@gmail.com

مقدمه

انتظار ظهور امام مهدی (ع) از مهمترین ارکان اعتقادی شیعیان است که بسیاری آن را صرفاً یک حالت قلبی تلقی می کنند در حالی که روح سازنده انتظار، با حرکت و عمل پیوند خورده است و تمام ابعاد فردی و اجتماعی زندگی انسان را دربر می گیرد و آثار عمیق تربیتی، روانشناختی، سیاسی، اقتصادی، و... بر فرد و جامعه باقی می گذارد. انتظار ظهور امام زمان (ع) به انتظار قلبی و عملی تقسیم می شود: انتظار قلبی: حالتی قلبی و نفسانی است که وقتی شدت و عمق پیدا کرد، از قلب به اعضا و جوارح سرازیر می شود و آثار خود را در عمل نشان می دهد. انتظار مورد نظر پیشوایان معصوم این نوع از انتظار است که موجب تلاش و مجاهدت منتظر می شود. انتظار عملی: انتظار عملی به این معنی است که منتظر واقعی در تمامی عرصه ها، زندگی امام زمان پسند داشته باشد و عصر غیبت را عصر تکلیف بداند و علاوه بر اصلاح خود در اصلاح جامعه نیز کوشا باشد. هر دو نوع این انتظار در این مقاله دارای اهمیت است تا افراد، زمینه را برای ظهور منجی عالم بشریت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه الشریف) فراهم ساخته و به همان خلق و شکلی درآیند که در دوران ظهور متوقع است. در بررسی هایی که در مورد پیشینه این پژوهش انجام شده ۲ مورد پیش روست. اولین منبع کتاب نظریه انتظار در اندیشه حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله) نوشته پژوهشکده مهدویت و آینده پژوهی، سیدحامد شاهرخی و سیدابراهیم عباسی است که به گستره شناسی انتظار، ظرفیت شناسی اربعین در زمینه سازی ظهور و کارکرد های مهدوی انسان ۲۵۰ ساله از دیدگاه مقام معظم رهبری پرداخته است. دومین اثر مقاله آثار انتظار و وظیفه منتظران از منظر مقام معظم رهبری به تلاش محمود ملکی راد است که وظیفه منتظران را از نظر رهبری بررسی نموده است. مقاله حاضر بر آن است تا به بررسی آثار اجتماعی انتظار از منظر رهبری بپردازد. روش تحقیق در این مقاله، تحلیلی و توصیفی است و جمع آوری اطلاعات از طریق کتابخانه و نرم افزار با مراجعه به بیانات مقام معظم رهبری صورت گرفته است. بر این اساس در نوشته پیش رو، بعد از مفهوم شناسی آثار، انتظار، رهبر و منتظر، دو مبحث: ویژگی های فرد منتظر و ویژگی های حکومت منتظر، مورد بررسی قرار داده می شود.

مفاهیم

لغت شناسان، کلمات انتظار و منتظر را اینگونه معنا نموده اند:

انتظار

انتظار یعنی چشم به راه بودن، همراه با امید و بستر سازی برای پیروزی نهایی حق بر باطل، گسترش جهانی صلح، عدالت و ایمان اسلامی و استقرار دولت حق در سراسر گیتی به دست حضرت مهدی (عجل الله فرجه الشریف) می باشد.^۱

انتظار در لغت به معنای چشم به راه بودن و نگران بودن است.^۲

چشم داشتن، انتظار ظهور حضرت مهدی عج: از جمله وظائف عقیدتی شیعه است^۴

^۱ مطهری، مرتضی، قیام و انقلاب مهدی، ج ۱، ص ۱۴.

^۲ معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۳۶۴

^۳ زبیدی، محب الدین، تاج العروس، ج ۷، ص ۵۳۹.

^۴ حسینی دشتی، مصطفی، معارف و معاریف، ج ۱، ص ۹۳۴.

و از نظر روان شناسی، کیفیتی روحی است که سبب پیدایش حالت آمادگی است برای آنچه انتظار می‌رود و نقطه مقابل آن یأس و ناامیدی است.^۱

از نظر اصطلاحی به معنای اعتقاد به این است که فرجام تاریخ با عدالت و سعادت جهانی رقم خواهد خورد. در اصطلاح مذهب شیعه انتظار امیدی است به آینده ای نوید بخش و سعادت آفرین که در آن به رهبری قانندی عظیم، جهان از مفاسد و بدبختی‌ها رهایی یافته و راه خیر و صلاح و آسایش و امنیت را در پیش می‌گیرد.^۲ انتظار یعنی ترقب، مترصد یک حقیقتی که قطعی است، بودن؛ این معنای انتظار است.^۳

منتظر

اسم فاعل، کسی که در انتظار کسی یا چیزی است؛ درنگ کننده؛ چشم به راه.^۴

منتظر: درنگ کننده، چشم دارنده^۵

منتظر: کسی که در انتظار کسی یا چیزی است، درنگ کننده و چشم به راه^۶

الف) ویژگی‌های فرد منتظر

انتظار سبب تسکین دردها و آسان شدن مصیبت‌ها می‌شود، چون منتظر امید به آینده ای روشن دارد و نیز گفته شده برای این که انسان بتواند لیاقت مصاحبت با حضرت مهدی (عج) و جهاد در رکاب او را داشته باشد باید برای اصلاح نفس و تهذیب اخلاقی بکوشد و مقدمات و وسایل لازم برای غلبه حضرت بر دشمنانش را که از جمله آن تحصیل علوم و معارف است مهیا سازد.^۷

^۱ موسوی اصفهانی، محمدتقی، مکیال المکارم، ج ۲، ص ۲۱۸.

^۲ قائمی، علی، مسئله انتظار، ص ۱۳.

^۳ بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۴/۱۸.

^۴ لغت نامه دهخدا، ص ۵۶۴

^۵ حسینی دشتی، مصطفی، معارف و معاریف، ج ۵، ص ۵۵۳

^۶ عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، ج ۲، ص ۱۸۵۴

^۷ البستوی، عبدالعلیم، المهدی المنتظر، ج ۱، ص ۳۱۰

افزون بر آن چه گفته شد، نیروهای نهفته و سرمایه‌ها در پرتو دوران سخت انتظار به جریان می‌افتد و در پرتو پویایی معارف، زندگی معنای جدیدی پیدا می‌کند و به لحاظ قداست و عظمت هدف، تحمل در مقابل ناملایمات بیش‌تر می‌شود و انسان از مرز انسان متعادل فراتر رفته و به مرحله متعالی می‌رسد و از مرحله رنج‌های حقیر مادی رها شده و به وادی رنج‌های عظیم معنوی و دغدغه‌های بزرگ انسان گام نهاده و چشم به دروازه‌های روشن ظهور می‌اندازد.^۱

کسانی که ادعای انتظار دارند باید دارای شرایط و ویژگی‌هایی باشند تا منتظر واقعی به شمار آیند. در ادامه به ویژگی‌های فرد منتظر از منظر رهبری پرداخته خواهد شد.

○ خودسازی

وظیفه همه‌ی ما انسان‌ها این است که زمینه‌ ظهور را آماده کنیم و قبل از آن باید خود را آماده کنیم و این از طریق خودسازی فردی صورت می‌گیرد همانطور که رهبر معظم انقلاب در این باره فرموده اند:

لازمه انتظار خودسازی است. انتظار، تکلیف بر دوش انسان می‌گذارد. وقتی انسان یقین دارد که یک چنین آینده‌ای هست؛ همچنانی که در آیات قرآن هست: «و لقد كتبنا فی الزبور من بعد الذکر انّ الارض یرثها عبادی الصّالحون. انّ فی هذا لبلاغاً لقوم عابدين» - مردمانی که اهل عبودیت خدا هستند، می‌فهمند - باید خود را آماده کنند، باید منتظر و مترصد باشند. انتظار لازمه‌اش آماده‌سازی خود هست. بدانیم که یک حادثه‌ی بزرگ واقع خواهد شد و همیشه منتظر باشید. هیچ وقت نمیشود گفت که حالا سالها یا مدتها مانده است که این اتفاق بیفتد، هیچ وقت هم نمیشود گفت که این حادثه نزدیک است و در همین نزدیکی اتفاق خواهد افتاد. همیشه باید مترصد بود، همیشه باید منتظر بود. انتظار ایجاب میکند که انسان خود را به آن شکلی، به آن صورتی، به آن هیئت و خلقی نزدیک کند که در دوران مورد انتظار، آن خلق و آن شکل و آن هیئت متوقع است. این لازمه‌ی انتظار است. وقتی بناست در آن دوران منتظر عدل باشد، حق باشد، توحید باشد، اخلاص باشد، عبودیت خدا باشد - یک چنین دورانی قرار است باشد - ما که منتظر هستیم، باید خودمان را به این امور نزدیک کنیم، خودمان را با عدل آشنا کنیم، آماده‌ی عدل کنیم، آماده‌ی پذیرش حق کنیم. انتظار یک چنین حالتی را به وجود می‌آورد.^۲

○ امیدواری

^۱ مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۷، ص ۲۸۳.

^۲ بیانات در دیدار اساتید و فارغ‌التحصیلان تخصصی مهدویت ۱۳۹۰/۴/۱۸

ایشان همچنین میفرمایند: ما هر مقداری که بتوانیم از مظلوم حمایت میکنیم و هر مقداری که توانایی‌های ما و وسع ما باشد وظیفه‌ی ما است؛ اسلام به ما گفته است که «كُنْ لِلظَّالِمِ خَصْماً وَلِلْمَظْلُومِ عَوْنًا» (۱) - این سفارش امیرالمؤمنین است - ما نمیگوییم «أَنْصُرَ أَهْلَكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا» - این شعار جاهلی است؛ میگفتند اگر برادرت ظالم هم هست یا مظلوم است، باید از او دفاع کنی و حمایت کنی - قرآن این را نمیگوید؛ معرفت اسلامی این را منع میکند. نخیر؛ ظالم هر کسی بود باید با او مقابله کرد و جلوی ظلم او را گرفت؛ مظلوم هر کسی هست باید از او حمایت کرد.^۱

پس شناخت ظالم نقش مهمی در تشخیص وظیفه مسلمان در مبارزه با ظلم دارد. مسلمانان باید با استفاده از منابع مختلف ظالم و ظلم او را بشناسند و وظیفه خود را در قبال آن به درستی تشخیص دهند و به دفاع از مظلومین عالم بپردازند.

○ مبارزه با فساد

روایات و قرائن مختلف، ثابت کرده است که سیره حکومتی حضرت مهدی (عج) به طور دقیق، همان روش حکومتی پیامبر اکرم (ص) امام علی (ع) و دیگر امامان (ع) است.

حضرت به مبارزه عملی با فساد و تباهی و زشتی می‌پردازد؛ چنان که بین شده است:

«أَيْنَ طَامِسٌ آثَارِ الزَّيْغِ وَالْأَهْوَاءِ، أَيْنَ قَاطِعُ حَبَائِلِ الْكِذْبِ وَالْأَفْتِرَاءِ...؛ کجاست آن که ریسمان‌های دروغ و افترا را ریشه کن خواهد کرد و کجاست آن که آثار گمراهی و هوا و هوس را نابود خواهد ساخت...؟!»^۲

حکومت اسلامی همچون حکومت حضرت حجت عجل باید روحیه فساد ستیزی داشته و باتکیه بر آن با فسادگران مقابله نماید همانطور که رهبر انقلاب در این باره می‌فرمایند: ما امروز وظیفه داریم رفتار امیرالمؤمنین را دنبال کنیم. امروز اگر شعار مبارزه با فساد مالی و اقتصادی داده می‌شود، هر کس پیرو امیرالمؤمنین است، باید از این شعار پیروی کند. هر کس به معنای واقعی کلمه، دنبال صلاح و اصلاح است، باید دنبال این کار، حرکت کند. دستگاه‌های مسؤول - اعم از قوه قضائیه یا قوه مجریه یا قوه مقننه - خود را موظف بدانند این شعار را تحقق بخشند و نگذارند در حدّ یک شعار توخالی و یک لفاظی، باقی بماند. مبارزه با فساد، یکی از پایه‌های اصلی حکومت و نظام اسلامی است. این روش امیرالمؤمنین است. امیرالمؤمنین از مردم ملاحظه نکرد؛ حتی از کسانی

^۱ بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی، ۱۳۹۴/۲/۲۶

^۲ دعای ندبه

که از او توقع داشتند، ملاحظه نکرد. آن جایی که دید فساد وجود دارد، با آن مبارزه کرد. ما نمی توانیم مثل امیرالمؤمنین عمل کنیم؛ ادعایش را هم نداریم. ما قابل این نیستیم - بنده خودم را عرض می کنم - که بخواهیم پشت سر امیرالمؤمنین حرکت کنیم، لیکن باید تلاشمان را بکنیم. این را همه باید وظیفه خود بدانند؛ نه این که اگر دستگاهی با فاسد و مفسدی مقابله کرد، باز همان اهرمهای فشار به حرکت درآیند و جنجال و هیاهو کنند و دست و پای کسانی را که در این راه حرکت می کنند، بلرزانند. البته نباید دست و پای کسی بلرزد. باید قاطع در این راه حرکت کنند؛ خدا هم کمک می کند و مردم هم پشتیبانی می کنند.^۱

نتیجه گیری

از مهم ترین ارکان شیعیان، بحث انتظار بر ظهور منجی بشریت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه الشریف) است. افراد جهت تحقق امر ظهور میبایست اموری را که زمینه ساز ظهور حضرت صاحب الامر است چه در بعد فردی چه در سطح حکومتی، محقق سازند. این امور و این ویژگی ها در بیانات معظم له بیان شده است که میتوان به ویژگی های فردمنتظر از منظر رهبر معظم انقلاب همچون خودسازی، امیدواری، آمادگی، داشتن روحیه تلاشگر، عامل به احکام اسلامی و حاکم ساختن قرآن، ظلم ستیزی و انسجام و همبستگی اجتماعی و همچنین به آثار اجتماعی انتظار، ایجاد تمدن اسلامی، حکومت متکی بر ایمان و اراده مردم، عدالت گستری، مبارزه با فساد، دفاع از مظلومان، معرفی موعود به جهانیان و اتحاد جهانی اشاره نمود. بی تردید ایمان صحیح به خداوند و وعده های برحق پروردگار و امیدبخشی نائب بر حق حضرت مهدی عج، حضرت آیت الله خامنه ای

^۱ بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در خطبه های نماز جمعه ۲۱ رمضان ۱۳۸۰

(مدظله) و پیروی از ولایت و به کار گیری وصایای ایشان، سبب انگیزه و حرکت به سوی تحقق این امور مذکور تا ظهور حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه الشریف) و نجات بخشی ایشان بر تمامی جهانیان خواهد شد.

منابع

کتب:

۱- قرآن کریم

2- اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمه، ج ۲، لبنان: نشر دار الکتب، بی تا.

3- البستوی، عبدالعلیم، المهدی المنتظر، ج ۱، عربستان: نشر دار ابن حزم، ۱۴۲۰ ه.ق.

۴- الطوسی، محمد بن الحسن، کتاب الغیبه، ترجمه: حائری قزوینی، مهدی، قم: مسجد مقدس جمکران، چاپ دوم، ۱۳۸۷.

۵- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۷، تهران: دارالکتب اسلامی، ۱۳۷۰.

۶- حسینی بحرانی، هاشم، سیمای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در قرآن، ترجمه: حائری قزوینی، مهدی، تهران: آفاق، ۱۳۶۷.

۷- حسینی دشتی، مصطفی، معارف و معاریف، ج ۱، تهران: آرایه، ۱۳۸۵.

۸- _____، ج ۵، تهران: آرایه، ۱۳۸۵.

۹- هخدا، علی اکبر، افشار شیرازی، احمد، لغت نامه دهخدا، ج ۱، تهران: روزنه، چاپ دوم، ۱۳۷۷.

۱۰- زبیدی، محب الدین، تاج العروس، ج ۷، لبنان: دارالفکر، ۱۴۱۴ هـ.ق.

۱۱- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، ترجمه: احمد بهشتی؛ تصحیح و تنظیم موسوی دامغانی، ج ۷: تهران: فراهانی، ۱۳۵۲.

۱۲- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، ج ۲، تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۳.

۱۳- قائمی، علی، مسئله انتظار، قم: هجرت، ۱۳۶۶.

۱۴- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، مترجم: گروه مترجمان؛ [برای] نهاد کتابخانه های عمومی کشور، تهران: کتاب نشر، ۱۳۹۲.

۱۵- _____، ج ۵۱، لبنان: نشر دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ هـ.ق.

۱۶- مطهری، مرتضی، قیام و انقلاب مهدی، ج ۱، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۳ ش.

۱۷- معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۱، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۱.

۱۸- موسوی اصفهانی، محمدتقی، مکیال المکارم، ج ۲، مترجم: حائری قزوینی، تهران: انتشارات بدر، ۱۳۷۴.

مقالات

۱۹- پژوهشکده مهدویت و آینده پژوهی، شاهرخی، حامد، عباسی، ابراهیم، نظریه انتظار در اندیشه حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله)، تهران، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۰. ش

۲۰- ظاهری، نجمه، نصیری، محمدصادق، صرفی، محمدرضا، بررسی مضامین اشعار انتظار در شهر بعداز .. انقلاب اسلامی، نشریه ادبیات پایداری، سال نهم، شماره هفدهم، پاییز و زمستان ۱۳۹۶

۲۱- ملکی راد، محمود، آثار انتظار و وظایف منتظران از منظر مقام معظم رهبری، فصلنامه علمی-پژوهشی مهدویت، سال چهاردهم، شماره پنجاه و پنجم، پاییز ۱۳۹۹

22-farsi.khamenei.ir

23-www.tasnimnews.com

24-hadith.net

25-Leader.ir

26-ensani.ir

27-wiki.ahlolbait.com)

28-fa.wikifeqh.ir

29-mehrnews.com